

SZÖVEG –
LACKFI JÁNOS

SOROZAT –
#JÓÉJTPUSZI

ÁRAMILÁS

◆ A csend nem felületi kezelés, nem csak afféle zuhany, amellyel leöblítem magamról a nap szennyét és zsváját, mielőtt újra bekoszolódnék. A csend az a belső állapot, mely szüntelenül áramlik a mélyben, de ha nem merülök oda vissza rendszeresen, akkor igazából magamon kívül élek. Újra és újra át kell itatódnom ezzel az intenzív közeggel, bele kell merülnöm, mint egy tóba, ráhuppannom, mint egy matracra, átengednem magamat, mintha álomba zuhannék. Különben nem találok haza, mindig csak zizegek, pörgők a külvilág eseményeinek felszínén, melyekhez jószerivel semmi közöm. Ha a csend felingerel, és ideges leszek tőle, annál tanácsosabb rendszeresen keresni rá az alkalmat. Ha a csendtől tevékenykedési viselkedésem lesz, mindent rendezgetni, tisztogatni, simítgatni szeretnék magam körül, az jó. Ha a csend elviselhetetlenné sűrűsödik bennem, ha a képek, teendők, emlékek zavarórepülése ellehetetleníti a nyugalmat, akkor megfelelő irányba indultam.

Lehet, hogy öt perc múlva a csend tengerében lebegek már, lehet, hogy fél óra kell hozzá, lehet, hogy csak holnap sikerül, de ha rendszeresen elindulok a csendbe, előbb-utóbb odaérek. És ha egyszer már odataláltam, akkor máskor is oda fogok, és felderengenek, kiragyognak belső növényei, rejtőző állatai, elsüllyedt kincsei. Kiderül, hogy valójában csendlényegű létező vagyok, a zajos helyzetekben pedig majd el tudom mesélni, mint messziről jött kalandor, hogy mit hoztam a csendből, amit mások nem mertek megközelíteni, mert félnek, ahogy félek én is, pótcselekvésekbe menekülök, mert a csendben nem lehet sumákolni, csak akkor unatkozom, ha nem merek eléggé belevetődni. S bár tudom, hogy ott benn vár rám a Teremtő képe-mása, meg az én igazi arcom is, ritkán tudom úgy elengedni magam, hogy valódi lényemhez visszatáljak. A csend nem a hang vagy a zene hiánya, csend nélkül zene sem lenne, anélkül tagolhatatlan a hangok sora. A csend nem a semmi, hanem a minden. ◆

AZ ILLUSZTRÁCIÓ A KÉPMÁS MAGAZIN ÉS A MOME KÖZÖS SZAKMAI EGYÜTTMŰKÖDÉSÉBEN KÉSZÜLT.
ILLUSZTRÁTOR: ZSIROS BEATRIX

SZÖVEG –
JANCSÓ ÁGNES

Ahol cimbalomra borulva írta verseit Ady

◆ „BUDAPEST, A KÁVÉVÁROS”

– írta Kosztolányi Dezső, és nem tévedett, hiszen a fővárosban a XX. század elején több mint ötszáz létesítmény várta a vendégeket, köztük a művészvilág, így az irodalmi élet meghatározó szereplőit is. A Karinthy Frigyes által Homo Caffeaicus Litterariusuként emlegetett írók és költők a napjaikat a kávéházakban töltötték, itt írták a műveiket, fogadták a rajongóikat, tájékozódtak a nagyvilág híreiről, sok esetben pedig még a postájukat is ide kérték. A híres Centrál, a New York, a Hadik, az Abbázia és a Japán kávéház mellett a krisztinavárosi Philadelphia, vagy ahogyan a kortársak emlegették, a Fila is a korszak meghatározó helyszíne volt. A környéken már megnyitása előtt is pezsgett az élet, többek között a Krisztinavárosi Színikör kávéházzal, a Casino Sörccsarnokkal, a Zöldfa vendéglővel és az Augustus cukrászdával kellett versenyre kelnie.

A FILA

„A régi Krisztinaváros arculatához két dolog tartozott intenzíven: a templom és a Philadelphia. Ha valaki a Krisztinába ment, hát az egész biztosan vagy templomba, vagy kávéházba készült” – idéz a Budavára tárcájából Saly Noémi irodalomtörténész. A közkedvelt Philadelphia kávézót Fuih Lajos nyitotta meg 1898-ban a budai vár lábánál, az Alagút utca 3. szám alatti – Pichler József és Brezina Rezső tervei alapján készült – háromemeletes historizáló stílusú épület földszintjén.

Száz évvel ezelőtt nem elvitelre kérték a kávé. A fővárosi kávéházak márványasztalai mellett állandó vendégek ültek, akik nem csupán egy feketére ugrottak be, hanem itt írtak, olvastak, szerkesztettek, sőt volt, aki még a postáját is ide kérte. Nem volt ez másképp a krisztinavárosi Philadelphia kávéházban sem, ahová többek között Ady Endre és Szabó Dezső is hazajárt.

A források szerint az elnevezéssel a tulajdonos eltűnt barátja előtt tisztelgett, akinek utolsó ismert tartózkodási helye az amerikai nagyváros volt. A Horváth-kertre néző vendéglátóhely hatalmas ablakaival, márványasztalaival, hazai és külföldi lapokkal, sőt négy „tekeasztallal”, vagyis biliárdal várta vendégeit. A korabeli művészet meghatározó szereplői, többek között Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Karinthy Frigyes, Kaffka Margit, Szabó Lőrinc mellett Ady Endre is gyakran látogatta a Filát, az egyik idős pincér visszaemlékezését Az Ujság 1935-ös számában olvashatjuk: „Tetszik tudni, Ady úr a legerősebb snapszokat hozatta, egyik pohár a másik után ment le, de ő tovább ivott. Nagyon jó vendég volt kérem. Itt maradt reggelig, akkor a kártyaszobában össze kellett tolni egy pár székot és azokon aludt. Máskor verseket írt, ráborulva a cimbalomra.”

A leginkább elkötelezett vendég minden kétséget kizáróan Szabó Dezső volt, a két világháború közötti magyar irodalom közismert alakja. Szabó egyetemista korától látogatta a kávéházat, az 1920-as évektől pedig törzs helyvé vált, állandó asztalt is kapott, ennek ellenére „a meszter diühöngve, s magas keménygallérjába dagadva szidta itt a kávé, a kávést, a pincéretet, a kormányt, a világot. Öreg fizetők tanúsítják, hogy soha olyan nyugós, elégedetlen, morgó vendég nem járt még ide, mint Szabó Dezső, aki esténként ordítóva megfogadta, hogy soha többé be nem teszi a lábát ebbe a bejzlibe, ami belőle él, amit rá alapoztak, s ahol mégis mindig ő kapja a legzaccosabb feketét, legrosszabb kiszolgálást” – írta Karinthy Ferenc.

Kép: Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum

Pedig a pincérekre nem lehetett panasz, Bohuniczky Szeferőnő így emlékezett vissza rájuk: „A Philadelphia kávéház pincérei, különösen a művelt és áldott jószívű Károly, gondoskodtak legnehezebb napjaiban ételmezéséről, ők látták el tüzelővel és néha kitakarították a piszkos Fillér utcai lakást. Gonosz nyelvvel és rágalmaival úgyszólván minden barátját elvesztette már, de Károly mindig hű maradt hozzá, s talán ő [Sz. D.] is szerette, hiszen egészen becsaládiásodott a kávéházukba.”

Nem csupán az irodalmi élet pezsgett a Filában, hiszen a Horváth-kertben működött a Budai Színkör, a magyar színház legendás helyszíne. Az ezerektől száz fős nézőközönség befogadására alkalmas faépítmény színpadán olyan művészek játszottak, mint Beregi Oszkár, Jászai Mari vagy Blaha Lujza. A színház jelenléte nagy hatással volt Krisztinaváros életére, így a Philadelphiára is. A színészek nem csupán az asztaloknál ülve bukkantak fel, de az itallapon is. „Egy »Haraszty Micit« fogyasztottam habbal. Ez egy helybéli likőr volt, a szemben lévő zöldre pingált Krisztinavárosi Színkör szép művésznőjéről, vagyis Haraszty Miciről nevezték el” – írta Ifj. Balassa Imre író.

Több tulajdonosváltást követően a kávézó 1909-ben Szabó Sámuel tulajdonába került, akinek neve össze-
forrt a Philadelphiáéval. Számos újítást eszközölt, „rég
panasznak vette elejét”, amikor 1929-ben központi meleg-
vízfűtést vezetett be. Két ventilátor szívta ki a füstös
levegőt és másik kettő gőzzel melegített friss levegőt

hajtott be, így még a hatalmas ablakok mellett sem fáztak a vendégek – adta hírül a Budai Napló. Emellett kártya- és biliárdteremmel kedvezett a játékos kedvű vendégeknek és a profiknak is, ugyanis a Budai Biliárd Kör és a Budai Sakkozó Társaság székhelye is a Fila volt. A különtermekben társaságok üléseztek, szombat esténként pedig élőzene várta a mulatni vágyókat.

EGY KORSZAK VÉGE

„Tizenöt éve, hogy Szentilonám
Lett ez az ablak: minden ablakom
Sorsra, világra. Jaj, tizenöt éve,
Hogy megvert sorsomat itt altatom
S más életkebe bújva, futok attól,
Aki vé elküldött a Végzetem.”

Olvasható Szabó Dezső A Philadelphia ablakában című versében, amit a kávéház bezárásának hírére írt 1935-ben. A szomorú esemény háttérében húzódo okokról Szabó Sámuel Az Ujság című lapnak adott interjújában mesélt: A kávéházba „tisztviselők, nyugdíjasok járnak. Leszállították a tisztviselői fizetéseket és talán még ennél is nagyobb mértékben a nyugdíjakat. A közönségnek a kisebb jövedelemből kellett megélni, tehát beosztotta jobban a pénzt és számúzte a felesleges luxuskiadást, a kávéházat. A fizetéscsökkentés után felére esett vissza a napi forgalom. Következett az állami hivatalok és a déli vasut igazgatóságának elvándorlása erről a környékről. Újabb visszaesés a forgalomban. Majd a kegyelemdőfést a Tabán adta meg, amit leromboltak. Elköltöztek a lakók és így sok jó vendégünk végleg elmaradt. [...] A gyarmatárak egytől-egyig megdrágultak, ugyanakkor az árakat mi kénytelenek voltunk leszállítani, hogy a megmaradt közönséget megtartsuk.”

A kávéház egy évvel később a szomszédba, a Budai Polgári Kaszinó épületébe költözött, amely bár szerényebb volt, a törzsvendégek vissza-visszatértek. Végleg az államosítás idején, az 1940-es évek végén zárták be. Mindeközben a Philadelphiának csaknem négy évtizedig otthont adó Alagút utcai épület a Pesti Hazai Első Takarékpénztár tulajdonába került, ami bankfiókot nyitott a kávéház helyén. Az épület a főváros II. világháborús ostroma alatt megsemmisült, a telek sokáig kihasználatlan volt. Az 1960-as években Buda legmagasabb lakóházát álmodták meg a helyére, a sokat vitatott OTP toronyházat. A Philadelphia emlékét ma egy tábla őrzi a toronyház falán: „E helyen állott a hajdani Philadelphia Kávéház, amelynek legnevesebb vendége Szabó Dezső, a nagy magyar író volt.” ♦

SZÖVEG –
DÉR KATALIN klasszika-filológus

SOROZAT –
BIBLIA ÉS IRODALOM

Boldogasszony hava

Lukács 1,26-33.

**Örömhír ez ... Mi volna boldogítóbb,
mi volna szebb, mi volna édesebb,
mint öntestünk-vérünkől testezett
emberként bírni Őt, a Boldogítót?**

**Örömhír ez ... S mégis mi fájna jobban
a boldogságnál, milyen gyötrem?
A Szűz szívébe messzi sejtelem,
hét tör kegyetlen, égő árnya lobban.**

**Örömmel s szenvedésnek néma násza,
Krisztus keresztjének törvénye int.
Gábor nem szól. Áll. Vár a válaszára.**

**A Szűz könnyes szemével rátekin:
„Íme az Úrnak szolgáló leánya,
legyen nekem a te ígéd szerint.”**

Tótfalusy István: Az angyali üdvözet

- ♦ Januárt a régi népi kalendárium Boldogasszony havának nevezi, az egyház pedig az új év első napján Szűz Máriának, Isten anyjának ünnepét üli. Az ókori rómaiak Janus istenről nevezték el ezt a hónapot, akit a kezdet, az elindulás, de egyúttal a vég istenségének is tartottak, ezért jelenítették meg profilban, kettős arccal, úgy, hogy az egyik előre, a másik hátrafelé néz. Nem véletlen, hogy a hónap keresztény ikonográfiájában egyedüli ókori pogány mintaként ezt a Janus-arcot ábrázolták. Ugyancsak ezért lett éppen ez Boldogasszony hava is, akihez a kereszténység számára nem egyszerűen az év kezdete, hanem a megváltás történetének kezdete is kapcsolódott. Mert az igazi kezdet napját, a nagy újrakezdést Mária anyasága, fogadása, pontosan az ő Istennek kimondott nagy igenje jelenti. Ez az igen volt a kezdet, az új szövetség akkor kezdődött, amikor Mária elfogadta, hogy Isten fiának anyja legyen.

Áment mondott Isten tervére, neki adta magát és az életét kétség, feltétel és fenntartás nélkül.

Az üdvtörténetben három nagy, sorsdöntő igen, három nagy legyen hangzik el. Az első Isten szava a Teremtés könyvében: Legyen ég és legyen föld, legyenek állatok és legyenek növények, és legyen ember, férfi és nő – szólta Isten. Ő akarta és akarja ezt a világot, mert látta, hogy az jó, sőt „nagyon jó, amit teremtett” (Ter 1,31). A második legyen Máriáé a megtestesüléskor: „Legyen nekem a te ígéd szerint” (Lk 1,38). Ám ez a legyen nem egyszerűen afféle passzív belenyugvás volt: az ige a görög szövegben nem is felszólító módban áll, mint a magyar fordításban, hanem örömteli óhajtaást fejez ki: Ő bárcsak megtörténéne velem a szavaid, szeretném, akarom, vágyom rá, hogy így legyen. Ezt mondja Mária valójában. A harmadik legyen pedig Jézusé a Getsemáne-kertben, ahol végső és leghatalmasabb küzdelmét vívja azért, hogy képes legyen elfogadni Isten kezéből a keserű poharat, legyőzni saját életösztönét, élni akarását, és az áldozati halált tudja választani: „ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogy te” (Mt 26,39).

Ez a három nagy, világrengető legyen. De van egy negyedik is, ami a miénk. Jézus úgy akarta, hogy minden nap kimondjuk, ezért tanította nekünk így a Miatyánkot: „Legyen meg a te akaratod.” És ne csak úgy általában, a nagyvilágban, a történelemben, hanem saját mindennapjainkban legyen meg Isten akarata. Ő mindenkinek a lelkébe helyezi a képességet, hogy igent, áment tudjunk mondani neki. Amikor reggel csörög az óra, és fel kell kelni, amikor egy kellemetlen feladatot kell elvégezni, mindig: Legyen!

Az ember nem élhet anélkül, hogy áment, igent ne mondana valakinek vagy valamire. Ám ez sok nemet is feltételez. Paul Roth szabadversében olvasunk erről: „Igen vagy nem / Nem tarthatsz egy életen át / minden ajtót nyitva, / hogy egyetlen esélyt se szalassz el. / (...) Aki élni akar, / annak döntenie kell: / Igen vagy nem – / nagyban és kicsiben.” ♦

SZÖVEG –
MÁRTONFFY ANDRÁS

SOROZAT –
KÉTKEDŐK, KERESŐK, KALANDOROK

Aqua Tofana,

A GAZDAG FÉRJEK RÉME

Az 1600-as években legendák keringtek egy kiterjedt titkos mérgekverő-hálózatról, amely a gazdag férjekre specializálódott. Az Aqua Tofana nevű mérgek férfiak nemzedékeit tartotta rettegésben, és egy késői változata még a XIX. században is szedte áldozatait.

◆ Wolfgang Amadeus Mozart 1791 késő őszen egyre gyengébb és betegebb lett. Mélységes melankólia kerítette hatalmába, és sokat beszélt a közelgő halálról. Elkésesítette, hogy éppen akkor hagyja magára a feleségét és a gyermekeit, amikor A varázsfuvola sikere révén egyenesbe jöhetett volna az életük. „Határozottan érzem, hogy megmérgeztek. Nem hagy nyugodni a gondolat. Valaki Aqua Tofanát adott nekem, és pontosan kiszámította a halálom időpontját” – fogalmazott.

Az Aqua Tofana híre Európa-szerte olyan elterjedt volt, hogy tízezrek rettegtek tőle, és sokan – főleg jómódú, házas férfiak – nem is ok nélkül. Szinte varázshatalmat tulajdonítottak neki, illetve annak a láthatatlan földalatti mozgalomnak, amelyik állítólag nagy tudású, mérgekverő alkimisták és ravasz közvetítők útján terjesztette a mérget a bosszúszomjas vagy pénzéhes asszonyok között.

Mary Ann Cotton portréja, 1870 körül

Rengeteg

nőnek volt oka arra,
hogy eltegye láb
alól a férjét. Akár
a várható örökség,
akár az elszenvedett
elnyomás, esetleg
mindkettő miatt.

A leginkább hihető verzió szerint a mérgezések sorozata egy *Teofania di Adamo* nevű nő jövedelmező üzleti vállalkozásaként kezdődött Palermóban az 1600-as évek elején. A projekt mögött egyszerű és pragmatikus elgondolás húzódott. Rengeteg nőnek volt oka arra, hogy eltegye láb alól a férjét. Akár a várható örökség, akár az elszenvedett elnyomás, esetleg mindkettő miatt. Teofania és *Francesca La Sarda* nevű társnője birtokában voltak egy olyan receptnek, amelyik megoldotta az efféle problémákat. A mérge alapanyaga az arzén volt, de keverték bele gyújtóványfüvet, tátikát, kőrishogár-kivonatot, sőt állítólag egy őrült férfi köpete is kellett hozzá.

Az *Aqua Tofana* nem okozott hirtelen halált, és nem járt látványos tünetekkel sem: nem volt csillapíthatatlan hányás, nem voltak borzasztó görcsrohamok. Három nap lefolyása alatt napi egyetlen cseppet kellett az áldozat ételéhez adagolni. Az első napon fáradt és levert lett az illető, gyomor- és bélpanaszai támadtak, de mindez teljesen hétköznapi-nak számított. A második csepp után már sokkal rosszabbul lett: ágynak esett, és megjelentek rajta a halálfélelem első jelei. A harmadik napra a megmérgezett személy rövid szenvedés után meghalt.

A hasonló tünetekkel járó betegségek gyakoriak voltak ebben a korban, ezért szinte soha senki nem gyanakodott. Különösen a módosabb férfiak feleségei számára volt tökéletes megoldás, hiszen ezekben a családokban az étel rengeteg kézen ment át, mire a családfő tányérjába került. Az asszonyra – ha rá is vetült a gyanú árnyéka – semmit nem lehetett rábizonyítani. Bőven volt alkalma a színtelen, szagtalan folyadékot teljesen észrevétlenül elkeverni bármilyen ételben vagy italban. A gazdag nők világa a férfiak számára rejtett és átláthatatlan volt. Csak ők tudták, milyen fiolák és üvegcsék bújtak meg a szépítkezőszerek között. Amint egy korabeli szicíliai megfigyelő leírta: „alig volt olyan nápolyi hölgy, akinek a toalettijében nem lehetett volna fellelni valami ilyesmit”. A XVII. században ráadásul a boncolás technikái még igencsak kezdetlegesek voltak, az arzénmérgezés tünetei pedig gyakorlatilag láthatatlanok maradtak. Teofania di Adamo életéről és ügyfelköréről szinte semmi információ nem maradt fenn. Annyit mindenesetre feljegyeztek róla, hogy többévnnyi tevékenykedés után, 1633-ban lebukott. Börtönbe zárták, kínvallatással kicsikarták belőle az összes lehetséges információt, majd kivégezték. Erről is többféle verzió maradt ránk, a legenyhébb változat szerint vászonzsákba varrták, majd a bábészködő tömeg szeme láttára lehajították a püspöki palota tetejéről.

POST OFFICE TELEGRAPHS.

Regulation as to Inland Telegrams.

If the Receiver of an Inland Message doubts its accuracy, he may have it repeated on paying half the cost of its transmission to him. In the event of an error having been made, the amount paid for repetition will be refunded on application to the Secretary.

Office of Origin

Handed in at

Sent out at

M.

Delivering Office

From

Burham Handed in at *John Miles* Sent out at *Farewell*
James Young Deputy *Corner Brighton Passage*
Governor County Prison *Gateshead*
Burham

Words Charge
 20 1/-
 25 1/3

Mary Ann Cotton is to
be executed on Monday morning
at the usual hour please
make arrangements to hold inquest

Mary Ann Cotton egyik távirata

CSALÁDI HAGYOMÁNY

Mintegy húsz évvel később, Rómában tűnt fel egy Giulia Tofana nevű hölgy. A kutatások szerint valószínűleg Teofania di Adamo lánya lehetett, aki a kor egyik szokása szerint anyja keresztnévét vette föl vezetéknev-ként. Giulia ott folytatta a mérgekverést, ahol az anyja abbahagyta. Belépett a helyi társadalom magasabb körébe, és gyümölcsöző ismeretségeket kötött. Kiváló pszichológiai érzékkal folytatott beszélgetéseket, így hamar kiszedte az igazságot számos elkeseredett feleségből. Meghallgatta a panaszait a brutális férjéről, az alkohorról, és nem kerülték el a figyelmét a mesés örökségekről szóló információk sem. Amikor megfelelőnek érezte a pillanatot, előrukkolt a megoldással.

Egyre bővülő ügyfélkörében zavartalanul árulta az arzéntartalmú mérget. Giulia Tofana és tetteitársai egész Itáliát behálózó üzleti kapcsolatrendszerrel építették ki. A bűnbanda kifejezetten regényes módszerekkel dolgozott: a nélkülözhetetlen arzént például egy titokzatos egyházi személy, Girolamo atya szállította. Ő az éppen akkoriban épülő római Szent Ágnes-templom papja volt,

aki saját testvérétől, egy kiváló kapcsolatrendszerrel bíró patikustól szerezte be nagy tételben a mérget.

Arra is gondoltak, hogy a mérgezésre vállalkozó asszonyok veszélytelenül tárolhassák az Aqua Tofanát. Az egyik leghatásosabb csodaszernek tartották abban az időben a Szent Miklós mannája nevű elixírt, amely állítólag a szent csontjaiból szívárgó varázserejű olaj volt, amit minden betegség ellenszerül használtak. A Tofana-féle mérget Szent Miklós alakjával díszített, gyönyörű barokk üvegcékben hozták forgalomba, amelyeket az asszonyok tökéletes ártatlansággal rejthettek el az öltözőasztaljukon sorakozó fiolák között.

Tofana és barátai harmincévi zavartalan működés után buktak le, miután szerény becslések szerint is legalább száz ember meggyilkolásához nyújtottak segítséget. Idővel egyre bátrabban árulták a terméküket. Alkalmanként megszántak egy-egy szegényebb asszonyt, és „pro bono” segítettek rajta. Az egyik ilyen „jótékony-sági” akció révén bukkant le egy gyilkosságra készülő nő, akít a római hatóságok a méreggel a kezében fűleltek le.

Enyhébb elbírálásért cserébe vállalta, hogy segít lebuktatni a bűnszövetkezetet.

A nyomozást végző megbízottak nem sajnálták a pénzt. Állítólag VII. Sándor pápa közbenjárására a sarokba szorított nőt beköltöztették egy luxusvillába, márkinőnek öltöztették, és bevezették a legjobb társaságba. Az ügynök nő tehetségesnek bizonyult, mert hamar kapcsolatot létesített a banda egyik női tagjával, akitől kezdetben asztrológiai tanácsokat kért, majd nem sokkal később a „férje” meggyilkolásához szükséges mérget is megrendelte. A tettenérés igencsak drámai körülmények között történt: a Tofana-banda egyik tagja, *Giovanna de Grandis* éppen átadta a Szent Miklós mannájának álcázott üveget, amikor a nyomozók előléptek egy függöny mögül, és letartóztatták.

A bűnszövetkezet öt tagját 1659-ben nyilvánosan felakasztották. A legalább hatszáz megrendelő közül mindössze negyvenhatot sikerült elfogni és bebörtölnöznöni. Mindenki más nyomtalanul eltűnt. Girolamo atya és testvére soha többé nem bukkant föl, és maga *Giulia Tofana* is mintha felszívódott volna, bár 1730-ban is látni vélték valahol.

„MAGÁNVÁLLALKOZÁSBAN”

A titokban tevékenykedő, láthatatlan női mérgezőhálózat rémképe még évszázadokig élt Európában, akár volt ennek alapja, akár nem, de az kétségtelen, hogy még kétszáz évvel később is könnyedén lehetett arzénhoz jutni a kontinens több részén. Beszerzése a világ egyik leghírhedtebb női sorozatgyilkosának, egy *Mary Ann Cotton* nevű nőnek sem okozott gondot.

Mary 1832-ben született Angliában egy szénbányász lányaként. Nyolcéves volt, amikor apja egy ötven méter mély aknába zuhant, és meghalt. Ezzel párhuzamosan – mivel a család megélhetése egyik pillanatról a másikra megszűnt – már meg is érkezett a kilakoltatási végzés. Az anyja kénytelen volt késlekedés nélkül újra férjhez menni, de az új mostohaapa nem jött ki Maryvel, aki tizenhat évesen elhagyta családját, és először ápolónőként, majd varrónőként állt munkába. Nem tudni, pontosan mi minden zajlott le a lelkében, de az biztos, hogy olyan eseménysorozat vette kezdetét, amely rengeteg ember halálát és egész családok feldolgozhatatlan tragédiáit okozta.

Húszévesen férjhez ment egy *William Mowbray* nevű szénbányászhoz. Tíz év alatt kilenc gyerekük született,

akik közül nyolc meghalt egy „hasi hagymáznak” nevezett betegségben, amit ma talán hastífusznak, esetleg szalmonellafertőzésnek neveznének. Mary hamarosan megözvegyült, mivel a férje is ugyanebben a titokzatos kórban halt meg. Mary azonnal felvette a *William* munkahelye által biztosított harmincöt fontnyi biztosítási összeget, ami ma másfél millió forintnyi összeget érne. Egyetlen életben maradt, *Isabella* nevű kislányát elküldte az anyjához, ő pedig egy kórházban kezdett dolgozni ápolónőként, és új partnert keresett. Férjhez ment egy *George Ward* nevű mérnök pácienséhez 1865-ben, aki egy éven belül meghalt – hasi hagymában. Mary begyűjtötte a biztosítási összeget, majd újra férj után nézett. Éppen házvezetőnőként dolgozott egy *James Robinson* nevű háromgyerekes özvegy hajóépítő-vállalkozónál, aki szinte azonnal feleségül vette. Röviddel azután, hogy Mary új férjéhez költözött, az egyik gyermek meghalt bélbetegségben. Eközben Mary állítólag híret vette, hogy a saját lányát nevelő nő rosszul van. Elutazott hozzá, de az asszony röviddel később szintén meghalt. Mary felvette a biztosítási összeget, majd magához vette *Isabellát*, és visszament a férjéhez. *Isabella* azonban hamarosan meghalt, csak úgy, mint *Robinson* mindkét gyermeke.

A sorozat folytatódott. Férjek, szeretők, gyerekek jöttek, és majdnem mindegyikük meghalt, pontosan ugyanolyan tünetekkel. Mary minden esetben megkapta az esedékes biztosítás összegét, és örökölte az aktuális férj minden vagyonát. A bukás pénzhétség és óvatlanság miatt érte el. Egy ápolónői állást akart elvállalni, de az egyik korábban meghalt férje egyetlen életben maradt gyermeke az útjában volt. El akarta küldeni dolgozni, de a hatóságok nem engedték. Mary erre megjegyezte, hogy sebaj, úgysem él majd sokáig, ez a gyerek is meghal, mint az összes többi. Amikor a jóslata bekövetkezett, a sajtó felkapta az ügyet, és hatóságok is nyomozni kezdtek. Kiderült, hogy *Mary Ann Cotton* körül szinte mindenki meghalt: három férj, a gyerekeik egy szerető, egy barát, a saját anyja és tizenhárom gyermekéből tizenegy ugyanabban a bélbetegségben hunyt el.

A tizenharmadik gyerek még meghosszabbította Mary életét néhány hónappal, mivel a tárgyalással megvárták a szülést. Közben megtörténtek a törvényszéki vizsgálatok, és kiderült, hogy a halálesetek arzénmérgezés következtében történtek. *Mary Ann Cotton* halálra ítélték, és 1873-ban felakasztották. Két gyermeke maradt életben *George* és *Margaret*. ♦

BELEHARAPTAM ANDALÚZIÁBA

Dél-spanyol kalandozás
tíz plusz egy meglepetéssel

„A fejed fölé nyújtod a kezed, leemelsz egy almát a képzeletbeli fáról, úgy teszel, mintha beleharapnál, majd leengeded, és a feneked mögé hajítod” – avat be a mosolygós Arantxa a flamencotánc egyik alapmozdulatába. Az ifjú táncosnő nevének hangzása magyarul narancsra emlékeztet, baszkul túskebokrot jelent, ám mivel Andalúziában vagyunk, azt mondja, ő inkább sziklarózsának érzi magát. Mert Andalúzia a sziklarózsák és a finoman megbökö meglepetések földje. Azon is együtt nevetünk, hogy a spanyolok hányféleképp tudják a meglepődést kifejezni...

◆ **„¡Madre mía! – Anyám!”** Először azon hüledezem, nekem miért nem mondta senki előre, hogy Málaga tengerpartja kicsiben Los Angelesére emlékeztet. Akkor tán nemcsak a repteréről Sevilla felé átutazóban időzöm el a La Malagueta partszakaszon, hanem be is rendezkedem itt egy-két éjszakára. Azért így is magamba szívom a pálmafák alatti sütödékből messze szálló grillezettel-illatot, miközben telegyaloglom a tornacsukámat a Costa del Sol homokjával. Figyelem a stranddal párhuzamos sétányon flangáló, kocogó, bicikliző fiatalokat, a napbarnított időseket. Haza pedig üzenem: Málaga extrán relaxáló hely tágas terekkel, buja mediterrán növényzettel, mini Kalifornia hangulatú strandokkal!

„¡Caray! – Hűha!” Azt sem tudtam, hogy a Spanyolország nagyvárosait összekötő vasútvonalak nagy sebességű vonataira felszállni csak a reptérihez hasonló biztonsági ellenőrzést követően lehet. Ez azt jelenti, hogy aki nem elővárosi vagy regionális járárral utazik, az nem eshet be öt-tíz perccel indulás előtt, mert nem fog feljutni a vonatára. Több ellenőrzőpontnál is sorba kell állni jegykontrollra, és a táskáinkat is át kell küldeni egy biztonsági kapunál elhelyezett poggyászvizsgálón, azaz nem árt indulás előtt félórával kint lenni. Ezek a vonatok elég drágák is, cserébe pontosak, igényesek.

Ólvera – nehéz eldönteni, a távolból vagy az utcáin sétálva szebb

„¡Caramba! – Hihetetlen!” Ritka, hogy egy város, ahol életemben először járok, az első pillanattól kezdve pont azt az érzést nyújtja, amit várok tőle. Sevilla már önmagában ezzel meglep. Az pedig még meglehetősen, hogy például az általam gyakorta felkeresett olasz nagyvárosokhoz képest mennyire tiszta, szinte enni lehetne még a forgalmasabb tereiről is, kis túlzással sehol egy eldobott szemét. Illetve, hogy mennyire nem nagyvárosias, hanem barátságos, emberközel, amilyen az itt élők – például Arantxa, a flamencotáncos – teszik. Az utcákat járva úgy érzem magam, mint akit rögtön a keblükre ölelnek, mintha mindig is közénk tartoztam volna. Az épületek eleganciája is lenyűgöz.

„¡Cielos! – Egek!” Eddig azt hittem, a tapasok előételszerű miniatűr porciók, amelyekből egy étteremben – vagy ahogy a sevillaiak teszik, egy este alatt több helyre is beülve – hármat-négyet el kell fogyasztani, hogy jóllakjunk. Nos, Sevillában a katedrális az óvárossal összekötő utcában ülök le vacsorázni, a helyiek elnyújtott napirendjéhez igazodva este fél tízkor. A nyüzsgő forgatagra nyíló teraszon két tapast választok; az étlapon itt minden fogásnál feltüntetik a teljes és a tapas adag árát. Végül két akkora tányér pörköltet – szarvast és sertéspofát – kapok egy nagy pohár gazpachóval, hogy meggyőződésem: teljes adagot mértek. De nem! Ez a tapas. A lakoma ára pedig csupán tizenegy euró.

El Rocío és a Harmatos Boldogasszony-templom

Ezért olyan frissen fehérek az épületek

Matalascañas és az óceánba dőlt torony

„¡Qué va! – Ilyen nincs!” És itt eljutok ahhoz a felismeréshez, hogy ez szerencsére – az autóbérlés díját is számolva, amely egy napra megegyezik a Málaga–Sevilla vonatjegyével – takarékos kiruccanás lesz. Ha már autóbérlés: a vezetésélmény Sevillából az úgynevezett fehér falvak (pueblos blancos) felé is elbűvöl. Nincs az a gyakori dudálás, amelyre a mediterrán vérmérsékletű sofőröktől számítanék, a tempó is nyugodt, már-már fegyelmezett. Azért sem rázza az öklét senki, ha az előtte haladó lelassít, hogy kifotózzon az ablakon a Sierra de Grazalema Nemzeti Park hegyeit színező fehér házrengeteg felé, és a parkolás sem kaotikus. Talán mert közben az autórádióból is ellátó flamencomuzsika szól.

„¡Dios mío! – Istenem!” Hogy ezek a falvak és kisvárosok milyen egyediek! Olvera még ébrednek, amikor körbejárom. A helyi kocsmában reggelizem, ahol a csak spanyolul beszélő pultos bácsi a levegőbe az ujjával csattanós puszikat küldve áradozik a „környék legjobb tortillájáról”: az övéről. Megkóstolom. Egy száraz rántottás szendvicsről beszélünk, de mivel árgus szemmel figyeli a hatást, nem merem nem legyűrni. Innen irány Setenil de las Bodegas, ami egy szikla alá épült. Az éttermében – ahol már ibériai sertéssültet falatozom – nem érdemes túl nagy lendülettel beugrani a mosdóba, mert még lefejeljük a fölénk magasodó sziklát. Bizar látvány, mintha „összenyomná” az aláépült házakat. Ellentétpárja a közeli, panorámás Zahara de la Sierra, amely pedig ráépült egy sziklára.

Setenil de las Bodegas – a szikla alá épült falu

Üzenet a falon: „Csókolj meg Montecortóban!”

Sevilla – Plaza del Cabild

„¡No me digas! – Nem mondom!” hogy egy olyan település a legtakarosabb a környéken, amelyikről még sohasem hallottam! Montecorto a neve, ami kis hegyet jelent. Egy erdő mellett fekszik, s egy patak csörgedezik keresztül rajta. Portáit többek közt sziklarózsák díszítik, és a szieszta idején csak elvétve találni embert az utcáin. Ők is az árnyékban sztoriznak olajbogyót majszolva. Alig több mint félszázán élnek itt, nem is tudom, a hely hangulata inkább filmbe vagy egyenesen mesébe illő. A kocsmárossal csevegek, aki büszke a bár falait borító díszes andalúz csempére és a falu bájos központjára, ahol egy ház oldalára szívalakban helyezték ki a színes virágokat, köztük felirat: „Csókolj meg Montecortóban!”

„¡Ojo! – Nézd csak!” Van ám itt még rendhagyóbb, mondhatni időutazást kínáló fehér falu is, igaz, ehhez Sevilától nyugatra, az Atlanti-óceán felé kell indulni. El Rocío-ban (a neve harmatot jelent) egyáltalán nincs aszfaltozott út, csak homokban közlekedhetünk, azaz érdekesebb ide inkább egy western beütésű lovaglósizmában jönni, mint például szandálban. Amúgy is egy vadnyugati film hollywoodias miliójébe érkezünk, az épületek más korba repítenek. Egy részük egyházi tulajdon, az évközben csendes El Rocío leghíresebb attrakciója is a valláshoz köthető: pünkösdkor csaknem egymillió főt megmozgató zárandoklatot tartanak itt, a helyi Szűz Mária-szobor előtt tisztelegve.

„¡Uy! – Hoppá!” Hogy a vadnyugathoz itt óceánpart is „jár”? Úgy húsz percet kell továbbhaladni a Donana Nemzeti Parkon át, és máris Matalascañas strandján napfürdőzhetünk, ahol még egy „orra bukott” tornyot is körbeúszhatunk a vízben. Ez eredetileg egy partmenti sziklán állt mint őrtorony, ám a XVIII. században egy

nagy földrengés alkalmával az óceánba borult. Azóta olyan furcsa pózban pihen ott, hogy az ég felé mutató, szélesebb lábazata mintha egy koronát formázna, az egykori falai pedig a homokba süppedtek. Azt viszont, hogy masszívan rakták össze, igazolja, hogy a dőlése óta eltelt két és fél évszázadban semmi nem tett újabb kárt benne. Ma már kulturális örökségi oltalom alatt áll.

„¡Guau! – Azta!” Hazaindulás előtt teszek egy kitérőt a déli parti Nerja községbe is, ahol ismét leesik az állam. A sziklák látványába feledkezve úgy döntök: inkább nem ülök be sehová sem ebédelni, ennyivel is továbbköszálhatok a vízparton. Na jó, egy háromgombóc fagyicsodát beszerzek, azt nyalogatom, miközben lábamat az Alborán-tenger hullámai nyaldossák. Miután elámultam a víz színén és a közeli hegyeken, az Európa erkélye nevű kilátóteraszról nyugtázom: Andalúziában a fejünk fölé pillantani is érdemes. A pálmafákon rendre zöld papagájok és fehér galambok landolnak – előbbieket nehezebb kiszúrni, ám csivitelésük elárulja őket. A lakosok közben festékesdobozokkal sűrögnek a balkonokon, hogy házaik hófehér színét frissen tartsák. Esküsznek rá: így otthonuk kevésbé szívja be a meleget.

„¡Vaya! – Ó!” Milyen gyorsan eltelt ez a hét! „¡Ajá! – Aha!”, válaszolja Arantxa, akinek megköszönöm a kedves idegenvezetést, mire figyelmeztet: a gracias (köszönöm) andalúz nyelvjárásban csak gracia, mert szeretik a szavak végét elharapni. Ezt az infót azzal a sajátos megszólítással közli, hogy „miarma”, amely szintén nem spanyol, hanem tipikusan andalúz kifejezés, és valami olyasmit jelent, hogy „lelkem”. Én meg a napokkal ezelőtt tőle tanult almaharapós mozdulattal búcsúzó, jelezve, hogy figyelek, sőt napról napra andalúzabb vagyok. És hogy egy jó flamencóra bármikor visszatérek. ♦

SZÖVEG –
VÉSEY MIKLÓS

SOROZAT –
BIBLIAI TÖRTÉNETEK

Kísértések

” Jézus a Szentlélektől eltelve elment a Jordántól, s a Lélek ösztönzésére a pusztába vonult negyven napra. Itt megkísértette az ördög.”

(Lk 4, 1)

◆ Hallottál arról a pasiról, aki bármelyik kőből kenyeret tud csinálni? Csak ránéz egy sziklára, és máris ott a méretes cipó. Meg van oldva egy életre az ország éllemezése, többet nem hallasz éhező gyerekekről, a betevő falatért rabszolgamunkát végző emberekről. Odamész a kenyérföldre, elhozod ingyen az adagodat, és kész. Hogy már körbekerítették a területet, és pénzért adják? Jó, de legalább van korlátlanul. Micsoda, visszafogták a termelést, nem engedik a kövecsközébe, mert ha túl sokat gyárt, akkor leesik a kenyér ára? Már céget is alapítottak? Kemény... Jó biznisznek hangzik, ilyen vállalat nincs még egy, nulla bekerülési költség, a bevétel egyenlő a profittal... Szólj, ha tőzsdére mennek, veszek részvényt, az tuti.

Láttad azt a csávót, akit angyalok tartanak a levegőben már egy hete a szakadék felett? Leugrott, erre megjelentek a szárnyasok, elkapták, és azóta is fogják. Néha adnak neki enni-inni, mondjuk vécére nem tud menni, de az ilyen istenfiaknak biztos valami csodás úton el lehet intézni ezt is, nem gondolom, hogy flakonba kéne pisilnie. Csodálatos performansz, ott lebeg mozdulatlanul, körülötte a fénylő szolgák, a feje fölött glória, arcán sugárzó mosoly, egy élő oltárkép az egész. Nem

csodálom, hogy nem akar lejönni onnan, akkortól senkit sem érdekelne valószínűleg, hogy ki fia-borja. Mondjuk már most is egyre kevesebben álldogálnak alatta, kezdik megszokni, mint egy köztéri szobrot... Tegnap egy galamb rá is ült a fejére, és megtisztelte a glóriáját, ha érted, mire gondolok.

Hallottál az új vezérről? Állítólag a világ összes hadserege felett megszerezte az uralmat. Hogy ilyet már láttál? Jó, de állítólag ő igazságos, nem igázza le a népeket, ha azt csinálják, amit mond nekik. A mi országunkba is meg fog érkezni jövő héten, már készül a vezetés a fogadására. Ilyen borok, olyan hadi felvonulás, amolyan luxus-szálló, azt hallottam, hogy az elnökünk még a feleségét is felajánlja neki. Dehogy félelemből, egyszerű tisztelet ez, hódolat az új vezér nagysága előtt. Én mondjuk elástam az aranyat a kertben, de ezt ne mondd senkinek, tudod, amikor változik a rendszer, sosem tudni, mi lesz a magánvagyonnal. Na meg a gyerekeket is külföldre küldöm iskolába, fene tudja, nem viszik-e el a fiúkat katonának, vagy a lányokat a vezér huszonharmadik feleségének. De biztos jó lesz ez, végre felszabadít minket a zsarnokság alól, én már nagyon várom! ◆